

միևնոյն տեսակէն չեն. այսպէս՝ երբ Հ. Ա. Ղ.ի բերած օրինակներէն, ի զգես, ի շտապ, ի սպառ, մի՛ սխալ բառերը նոյնիսկ ըթով կարդանք, առով անհանգուրժելի տգեղութիւն մը պատճառած չենք ըլլար. մեր լեզուն շատ ունի այդպիսի պարագաներ. օրինակի համար՝ կը բանամ խնդրոյ առարկայ զրգին մէկ պատահական էջը, (78) ուր կը գտնեմ ութը օրինակներ. — ամը ունինք, կարելի է, մէկը առարկեց, է անշուշտ, յոգնակի են, ապացոյցը ահա, չէ Ազամէն, կայ առարկութիւնը: Բայց մեր լեզուն կրկնակ ձայնաւորի՞ է որ չի հանգուրժեր. առար համար է որ Արրաամը կը գրէ Արրահամ, Բաազը՝ Բահազ, կըրկնակ ձայնաւորին միջև ի մը գետեղելով քաղցրահնչութեան համար: Ըսել է թէ խուսափելու ենք մանաւանդ այն պարագաներէն որ նոյնատեսակ ձայնաւորին կրկնակ ձևը յառաջ կը բերեն. Հ. Ա. Ղ.ի առաջարկած կը ստանամ, կը գնայիմ եւ նման ձևերը այդ պարագաներէն են ահա: Բացատրեմ զարձեւոյ ցայտուն ու ցոռն օրինակով մը. — Ենթադրենք թէ տողին կամ էջին վերջին բառը կը է, և յաջորդ էջին առաջին բառն ալ ստանանք, որ ահամայ ստիպուեցանք կը ստանանք կարգալ բնագրական տհաճութեամբ մը: Ընդունինք որ այս տգեղութեան մէկ կոտորակը կը պատահի նաեւ այն պարագային երբ միևնոյն տողին մէջ է որ կը հանդիպինք կը ստանան ձևին: Մինչդեռ կ'ստանան ձևը այդ անբաղձալի հաւանականութիւնը կը վերցնէ: Իսկ միւս ձևը կը գայթեցնէ ուսմիկն ալ, ուսեալն ալ, ժամկոչն ալ, աէրտէրն ալ, վանականն ալ, վարդապետն ալ, և քերականն ու բանասէրն ալ:

Ճարմանկի

Խ. Պ. ՔՍՍՏԱՇ

Մեր աշխատակիցներէն առ որ անկ է. —

Տեղի տղոքան պատճառաւ կարգ մը զբոսիւններ ՍԻՈՆ ի յաջորդ քիւերուն յետագած ենք:

ԽՄԲ.

ՄԱՏԵՆԱԽՈՍԱԿԱՆ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՏԱՐԵՆՈՅՑ Ս. Փ. ԱԶԳԱՆՔԻՆ ՀԵՒԱՆԴԱՆՈՅԻ. Նոր Շրջան, է. Տաւրի, 1931, Տպ. Գ. Մ. Արեւան, Կ. Պոլիս: Էջ՝ 224+216, գիրք՝ 200 դր. 50 մրանկ:

Մեծ պզտիկ չորս տարեկիւրբներէն, զորս այս էջերուն մէջ մեր ընթերցողներուն ներկայացուցինք այս տարի, մէկն է Ս. Փ.ի Ընդարձակ Տարեցոյցն ալ, որ պիտի չվարանէինք ըսել, իր պայմաններուն եւ իր տեսակին մէջ գրեթէ անթերի եւ կատարեալ գործ մըն է:

Ըստ պատահման ի մի հաւարուած այլեւայլ տեսակի եւ արժէքի գրութեանց ժողովածու մը՝ չէ այս: Յօդուածներու եւ ստորագրողներու ընտրութիւնը իրապէս իմաստութեամբ եւ ճշգրիտով եղած է: Եւ որ կարելոյն ու մեծապէս գնահատելին է՝ Տարեցոյցը ունի եւ «պիտի ունենայ որոշ նպատակ» առաջնորդող գաղափար, եւ համապատասխան յօրինուածք: Խմբագրութիւնը կ'առաջադրէ մեր անցեալէն ու ներկայէն իրականութիւններ արձանացնել հոն, զայն ընծայելով աղբիւր մը՝ ուսումնասէրին համար: Կու տայ համադրութիւններ՝ այժմեական իմացական եւ մշակութային հարցերու շուրջ, որքան որ անշուշտ ենք Տարեցոյցի մը անձուկ էջերը: Կը պատկերացնէ նաեւ հայ գեղարուեստն ու գրականութիւնը, ներկայացնելով այդ մարդերուն մէջ տարւոյն արժէքներուն համախմբումի տեսարան մը: Այս բոլորը Տարեցոյցի նոր շրջանին ծրագրին մէջն են, եւ այս տարի ան աւելի քան երբեք մեծ քայլեր առած է ղեկի իր նպատակը: Թրքահայ մտաւորականութեան լուսազոյն ու ժերը զարգարած են անոր էջերը, չքնաղ փունջ մը շինելով զայն:

Ա. Մատով՝ 144 էջերու մէջ արուած է Թուրքիոյ տնտեսական կեանքին պատկերը: Յոյժ կարեւոր բաժին մ'արդարեւ՝ վստիկ Տարեցոյց մը, ինչպէս բառն ալ որոշապէս կ'ըսէ՝ գեղարուեստաւորներու համար միայն չէ, այլ նաեւ. ու թրքես աւելի՛ վաճառականին կամ անտեսագէտին համար: Կարեւոր բաժին մըն է նաեւ անոր համար որ այսօր աշխարհի մեծ հետաքրքրութեամբ դիտած երկիրներէն մէկն է Թուրքիան: Նախկին թրքահայտակներ ալ, Պոլսահայերու հետ՝ անշուշտ շահագրգռական եւ օգտակար պիտի գտնեն կարգալ՝ Թուրքիոյ հարուստութեան աղբիւրները, Հարաւարուեստը եւ առեւտուրը, Լեւալ զոյներու հարցը, նաեւ՝ Հայերը եւ բուրժուարները, Հայն ուսուցիչները քր. վարժարաններու մէջ, եւն, խորագրերով շահեկան յօդուածները՝ ամէնքն ալ գրուած ձեռնհաս անձերէ: — Եւ որ անսուտի հայոց անցեալ ու ներկայ դերը՝ Թուրքիոյ քաղաքակրթական յառաջդիմութեան մէջ:

Հայ Տարեցոյցի մը էական մասը կը կազմեն նաեւ Հայ ազգային կեանքին միւրեակներէն եւ

վիճակագրութեան պատկերը: Դժբախտաբար կարի ղեկարար է հայութեան կեանքը պատկերացնել որոշ տուեալներով, հետեւաբար եւ ճիշտ եւ զոհարարօրէն զործնել ազգային կեանքի բաժինը: Բայց այս տա-
րեցոյցը 25 էջեր տուած է Պոլսոյ, Եկեղեցւոյ, իշխա-
նութեանց եւ Արտասահմանի հայերուն վիճակը ներ-
կայացնող ծանօթութիւններու: Կը յուսանք թէ այս
բաժինը աւելի կատարելագործելու եւ մանրամաս-
նելու ջանք կը թափուի զալ տարի: Կը կրկնենք՝
թէ մեր կարծիքով յոյժ կարեւոր է այս բաժինը:

Յետոյ կուգայ Ազգ. Հիւանդանոցի մասը: Մօտ
40 էջ ալ այս կը գրաւէ: Ազգին համար յոյժ պատ-
ուաբեր այս հաստատութեան ծանօթացումն ալ հա-
յու մը համար պարտք մը եւ պարծանք մըն է
միանգամայն:

Կը հետեւի գրական, զեղարուեստական եւ
գիտական բաժինը: Ըսինք արդէն թէ չքնադ փուշ
մըն է այս բաժինը զոհար գրութիւններու: Դուրեան
Սրբազանի նամակն ու պատմաբանական էջը արքա-
մախաւն վայելք մը կուտան: Վայելք մը անգին եւ
տրտմութիւն մը դառնակսկիւծ: Գե. Բարգոմ
Սրբազանի «Դուրեանի քերէն», եւ Գր. Գ. Գա-
վաճեալի «Դուրեան Սրբազան»ը դեռ բոլորովին
կենդանի յիշատակը զմայելի կրօնաւորին ու վար-
դապետին՝ անգամ մըն ալ կը վառեն մեր մէջ:

Կան աղւոր գրութիւններ — ոմանք յիշած ըլլալու
համար — Նարոյեան, Բարգէն եւ Գաւրգին
Սրբազաններէ, Հայր Ա. Ղազկիկեանէ, Վ. Մա-
լեկեանէ, Տիկ. Հ. Մառն, Վ. Թէլեկեանէ,
Գ. Ասպետէ, Արտէն Նիկարէ, եւն եւն: Յօդուած-
ներէն շատերը կ'արժէր մէկիկ մէկիկ ներկայացնել-
բայց մի՛ գոցէ՛ Տարեցոյցին ինքնին տալիք վայել-
քէն բան մը պակսեցնենք: Բաց ստախ՝ մեր սահ-
մանն ալ շատ երկարելու չենք: Չենք կրնար ջերմ-
օրէն չյանձնարարել սակայն՝ դատարարական
մասին եղած յօդուածները՝ ինչպէս Գր. Գ. Թ.
Հինգիկեանին, «Մայր մը»ին, եւն: Առողջ եւ օգ-
տակար նիւթեր են մշակուած: Յիշատակելի են նաեւ
զեղարուեստական յօդուածներն ու նկարները: Շա-
հեկան են եւ հեղինակօրէն գրուած՝ գիտական ու
թշկական յօդուածներն ալ: Ըսենք նաեւ, կերպով
մը կրկնելով ու հաստատելով Խմբագրութեան դի-
տել տուածը՝ թէ այս հատորը բարեսիրութիւն մը
ըրած կամ ողորմութիւն մը տուած ըլլալու համար
գնելու չէ, այլ իր ներքին արժէքին համար, վասնզի
ունի զայն լիովին:

Ամէնէն ետք՝ աւելորդ չ'ըլլար թերեւ՝ եթէ ը-
սենք թէ մեր կարծիքով՝ Տարեցոյցը եւս առա-
ւել արժէք կը ստանայ՝ եթէ անոր աւելի՛ հա-
մայնագիտական քննող արուի, ազգին եւ քիչ մըն
ալ աշխարհի կեանքը բաւական մը ներկայացուի
հոն, եւ, ասոնցմէ զատ, նաեւ տարուան ընթացքին
հրատարակուած հայերէն գիրքերու (Հայաստան թէ
Արտասահման) գէթ ցուցակ մը գտնելուի անոր է-
ջերուն մէջ: Ասոնք ղեկար են անշուշտ, բայց հը-
նարաւորութեան սահմանին մէջ չանք մը՝ Տարե-
ցոյցին դիւրը վստահաբար աւելի պիտի բարձրացնէ:

Ապրելու սահմանուած հատոր մըն է Ընդա-
րակ Տարեցոյցը:

Տ. Վ. Ն.

ԶՅԱՆՔԻՆՈՅ ՏԱՐԵԳՐԻՔԻՆ. Ա. ՏԱՐԻ.

Հր. Ազգա. Մարմնոյ Կէսի՛ք Փաշայի: Կազ-
մեց՝ Հ. Մ. Ն. Վ. Գ. ԳԱՆԿԱՐԱՐԵԱՆ. Տպղ.
Յ. Արմանման. էջ՝ 147, Գին՝ 75 ր. դնկ.:

Առաջնապէս բարեսիրական նպատակով հրա-
տարակուած գործ մըն է ԶՅԱՆՔԻՆՈՅ ՏԱՐԵԳՐԻՔԻՆ:
Ատով ուզուած է «բարեսիրութիւնը խանձարուրել
բարոյական ու գրական սնունդի առեւտուրի մը մէջ»:
Վստահաբար հետեւող մըն է Ս. Փրկչեան Ազգ.
Հիւանդանոցի Տարեցոյցին գրութեան: Բայց ասոր
հետ քնու մըցորդ մը չէ. եւ ըլլալու հետամուտած ալ
չէ արդէն: Ետեւորով եւ քովանդակութեամբ համետ՝
սակայն օգտակար, սիրուն եւ իր նպատակին ծա-
ռայող գործ մըն է ան:

Օրացոյց չկայ ԶՅԱՆՔԻՆՈՅ ՏԱՐԵԳՐԻՔԻՆ մէջ —
արդէն ո՞վ պիտի գործածէր զայն — ունի սակայն
«տոմարական ծանօթութիւններ»: Դրական ժողովա-
ծուն է որ անոր քովանդակութիւնը կը կազմէ: Պո-
սահայ ծանօթ գրողներ իրենց մասնակցութիւնը բե-
րած են անոր՝ զայն ընելով պոլսահայ գրականու-
թեան պզտիկ ծաղիկներէ մը: Կան օրինակի հա-
մար — յիշելու համար քանի մը հատը միայն —
Փրոֆ. Ար. Տէր-Յակոբեան, Սիպիլ, Հինգիկեան,
Հայկազուն Մառն, եւ այլն: Այս վերջինի «Աշտան
Պատար» քոլորին մէջ զեղեցկագոյնք երեւցաւ մեզի:
Տրիկին Մառնի հօր անակրկալին հաճոյքովը շաղ-
ուած է, վասնզի վարպետ դիտողի եւ սիրունն ու
յատկանշականը դիտողի տաղանդը կը ցոյցանէ:

Վերջապէս՝ զեղեցիկ, բարեսիրական եւ օգտա-
կար արդիւնք մը յառաջ բերելու ձգտող այս գր-
քոյկը վստահաբար կ'արժէ իր գինը, որուն փոխա-
րէնը ստանալէ՛ք զատ՝ աղքատներու գանձանակը
լուծայ մը ձգած ըլլալու ազնիւ հաճոյքն ալ կ'ունե-
նաս մանաւանդ:

Տ. Վ. Ն.

ՓԻՒՆԸՏՈՍ ՀԱՅԷ. Կիլիկեանայ նոխարեան
բուն հիմնադիր. գրեց՝ Կոմմագեանցի. Հալեպ.
Տպ. Գոլէն 1930 էջ 95+ԺԶ. գին 10 Դրանկ:

Պատմական նորագոյն ուսումնասիրութիւն մըն
է աս, առհասարակ լայն չհանգչուած մեծ հայու մը
կատարած գործին ու անձին շուրջ, որ իր «Կիլիկեանայ
նոխարեան բուն հիմնադիրը . . . իր մարելէն ետքն
ալ ետեւէն . . . այնչափ երկար վերջալոյս մը ծը-
գող լուսաւորը՝ յայտնի է թէ չի կրնար ասուպ մը
համարուիլ»:

Կոմմագեանցին կը կարծենք թէ հասած է իր
նպատակին, ձեռնհասօրէն ներկայացուցած ըլլալով
այն անձնատրութիւնը, որուն շուրջ՝ հին եւ նոր,
հայ թէ օտար. (թիւրք, յոյն, անգլ., ֆրանս.) աղ-
բիւրները գիրար հակասող ծանօթութիւններ ալ կու-
տան սակաւ: Անոնցմէ քիչ մը լոյսը չափով մը պայ-
ծառացած կ'երեւի դէմքերն ու դէպքերը շիտակ
հասկնալու համար ընթերցողներու եւ մաշնաւանդ
հեղինակներու վրայ փնտռուած մարի այն կարո-
ղութեամբ, զոր դատում կը կոչենք: